

УДК 378:373.2.011.3-051:373.2.091:004

DOI 10.32755/sjeducation.2023.01.192

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО РОБОТИ В СЕНСОРНО ЗБАГАЧЕНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Попович Оксана Михайлівна, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти,

декан педагогічного факультету,

Мукачівський державний університет

(89600, Україна, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26,

e-mail: ksysha31071984@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-0321-048X

Researcher: ID AAJ-9245-2021

У представленій статті обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів дітей раннього віку до роботи в сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти, а саме: інтеграція гуманітарних дисциплін з дисциплінами методично-практичної підготовки, необхідних для здійснення подальшої професійної діяльності майбутніми вихователями в групах дітей раннього віку; забезпечення практичної реалізації отриманих знань, умінь та навичок у сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти; активізація творчого потенціалу студентів шляхом залучення до взаємодії з дітьми, батьками, колегами, спираючись на різні функції комунікації; моделювання освітніх ситуацій, спрямованих на оволодіння студентами рефлексивним проєктуванням сенсорно збагаченого середовища. Обрані нами педагогічні умови забезпечують ефективну підготовку майбутніх вихователів у закладах вищої освіти та сприяють формуванню готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності, що є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення.

Ключові слова: педагогічні умови, професійна підготовка, вихователь закладу дошкільної освіти, діти раннього віку, сенсорно збагачене середовище.

THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE EDUCATORS' TRAINING OF YOUNG CHILDREN FOR WORK IN A SENSORY ENRICHED ENVIRONMENT OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION

Popovych Oksana, PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Preschool and Special
Education, Head of the Faculty of Pedagogy, *Mukachevo State University*,

(26 Uzhhorodska Street, Mukachevo, 89600, Ukraine,

e-mail: ksysha31071984@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-0321-048X

Researcher: ID AAJ-9245-2021

The article has substantiated the pedagogical conditions for the formation of readiness of future educators of young children for work in a sensory enriched environment of preschool educational institution, namely: integration of humanitarian disciplines with the disciplines of methodological and practical training necessary for the implementation of further professional activities by future educators in groups of young children (stages of training – propedeutic and motivational; motivational and emotional component of readiness); ensuring of practical implementation of the acquired knowledge, skills and abilities in the sensory enriched environment of preschool educational institution (preparation stage – activity; cognitive and activity component of readiness); activation of students' creative potential by engaging them in interaction with children, parents, and colleagues, relying on various communication functions (preparation stage – communicative; communicative and creative component of readiness); modeling of educational situations aimed at mastering students' reflexive design of sensory enriched environments (stages of preparation – reflexive, professional self-realization; reflective and participatory component of readiness). The pedagogical conditions we have chosen ensure the effective training of future educators in higher educational institutions and contribute to the formation of future educators' readiness for professional activity, which has become an extremely urgent problem today.

Key words: *pedagogical conditions, professional training, educator of preschool educational institution, children of early age, sensory enriched environment.*

Постановка проблеми. Створення освітнього середовища, яке найбільш повно задовольняє потреби особистісного розвитку учасників процесу, є однією з важливих умов особистісно-орієнтованої освіти, адже воно спрямоване на цінності та інтереси дитини раннього віку, врахування її вікових можливостей, збереження дитячої субкультури, збагачення, ампліфікацію сенсорного розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя малюка.

Проблема створення сенсорно збагаченого середовища в закладі дошкільної освіти є однією з найактуальніших для сучасного вихователя, причому такою, що стосується підготовки вихователя до створення й забезпечення оптимального сенсорного навантаження на дитину з метою захисту від утоми сенсорними стимулами; створення умов для сенсорного розвитку; взаємодію з родиною щодо забезпечення повноцінного сенсорного розвитку дитини. З цією метою нами розроблено педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до роботи в сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти, впро-

вадження яких зумовить підготовку висококваліфікованих фахівців, готових до роботи з дітьми раннього віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницькі пошуки мають значущі наукові результати в проблематиці досліджень професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, а саме: складники професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти (Л. Алексеєнко-Лемовська); реалії та перспективи розвитку дошкільної освіти України в контексті ключових позицій Болонської декларації (Л. Артемова); становлення майбутнього вихователя в умовах навчання (Г. Беленька); компетентнісний підхід до комунікативно-мовленнєвої професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти (А. Богуш); орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти (Н. Гавриш); вимоги до концептуальної структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх вихователів ЗДО до професійної діяльності (К. Крутій, І. Шоробура); теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів (О. Кучерявий) та ін. На нашу думку, увага українських науковців до підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в контексті готовності до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі нині є недостатньою.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку до роботи в сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Модель педагогічної системи підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку до роботи в сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти передбачає визначення, обґрунтування, створення та впровадження педагогічних умов організації освітнього процесу, які будуть забезпечувати прогнозований результат. Педагогічні умови забезпечують реалізацію змістового та операційного компоненти підготовки майбутніх педагогів, сприяють реалізації дидактичних методів та форм організації освітнього процесу, а також принципів загальнопедагогічних і специфічних принципів навчання, забезпечують цілісність освітнього процесу

та всебічний розвиток здобувачів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Результати аналізу наукових розвідок свідчать, що немає єдиного трактування й розуміння сутності педагогічних умов. У наукових джерелах поняття «умова» розуміється як обставина, від якої щось залежить, що уможливує здійснення чимось чого-небудь. Розлогість і різноманітність охоплених освітніх проблем у дослідженнях сучасних науковців передбачає різні підходи до інтерпретації поняття «умови».

У «Філософському енциклопедичному словнику» поняття «умова» визначено як «те, від чого залежить щось інше (зумовлене); істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), за наявності якого можливе існування цього явища» [24, с. 673], тобто відображено універсальні відношення речі до тих чинників, завдяки яким вона виникає й існує.

Згідно з «Тлумачним словником української мови» *умова* – це «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь», «обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь»; «правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь», «сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь» [20, с. 617], або як «необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь» [3, с. 1295]. У словнику-довіднику з професійної освіти педагогічні умови визначаються, «як обставини, від яких залежить та відбувається ефективний комплексний педагогічний процес професійної підготовки фахівців» [5, с. 143].

Поняття «умова» є загальнонауковим поняттям, отже, смисловий аналіз дає підстави зробити висновок, що в педагогічному аспекті умови можна схарактеризувати такими положеннями, як-от: умова є сукупністю причин або обставин тощо; ця сукупність впливає на розвиток, навчання та виховання особистості; вплив умов може прискорювати або уповільнювати зазначені процеси, а також впливати на динаміку і прікінцеві результати.

Отже, аналіз попередніх визначень дає підстави визначити термін «умови» як сукупність взаємопов'язаних обставин, фактів, процесів та чинників, які безпосередньо впливають на освітній процес.

Водночас, як наголошує Г. Васянович, педагогіка, «щоб бути ефективним джерелом знань, дієвим чинником створення продуктивних міжособистісних стосунків у освітніх системах, вимагає чіткого і послідовного визначення й дотримання методологічних засад її функціонування» [2, с. 7].

За І. Матійків, значущими психологічними умовами є «мотиви, спрямованість, інтереси, нахили, загальні й особливі здібності особистості, обставини виховання та навчання, організації навчального та професійного середовища, доступ до культурних цінностей, стан соціального оточення тощо» [18, с. 70]. Авторка наголошує, що дієві умови управління процесом формування та розвитку людини варто шукати не лише зовні, а й у самій особистості.

Аналіз теоретичних розробок виявив різноманітність трактувань дефініції «педагогічні умови», тому що дослідники визначають і обґрунтовують її складові залежно від напрямку власного наукового пошуку.

У «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» педагогічні умови визначаються як обставини, від яких залежить продуктивність цілісного педагогічного процесу професійної підготовки, що опосередковується активністю його учасників [23], тоді як М. Козяр та І. Козловська в «Науково-педагогічному словнику» доводять, що для ефективного функціонування освітнього процесу мають бути «як необхідні навчально-матеріальні, навчально-гігієнічні, морально-психологічні умови» [11, с. 202].

Педагогічні умови як «обставини, які обумовлюють певний напрямок розвитку педагогічного процесу» визначено Є. Хриковим [19, с. 70]; як категорію, що визначає систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети – тлумачить О. Пехота [22]. На думку Н. Болюбаш, педагогічні умови – це взаємопов'язані педагогічні чинники, що сприятливо спрямовані

на процес формування професійної компетентності [1]; С. Літвінчук розглядає їх як чинники і правила успішності педагогічної діяльності [15]. Дубич К. визначає педагогічні умови як сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених заходів педагогічного процесу, які забезпечують досягнення конкретної мети [8]. Остряньська О. трактує педагогічні умови як взаємопов'язані чинники, спрямовані на формування професійної компетентності [21]. А. Литвин педагогічні умови вбачає як «сукупність різнопланових (зовнішніх і внутрішніх) соціально-педагогічних і дидактичних чинників, необхідних і достатніх для виникнення та раціонального стійкого функціонування певної педагогічної системи» [16, с. 67]. Н. Житник пропонує визначати педагогічні умови як такі, «що забезпечують якісну професійну підготовку фахівців, а саме реалізацію змісту освіти» [9]; Т. Гельжинська визначає їх як «сукупність об'єктивних можливостей успішного розв'язання поставлених завдань, можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей досягнення мети педагогічного процесу» [4, с. 30]; В. Манько трактує як «взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності» [17, с. 157].

Нам імпонує визначення педагогічних умов, запропоноване А. Литвином та О. Мацейко [16]. Саме цим визначенням ми будемо послуговуватися в роботі. Отже, педагогічні умови – «це комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу й особистісні параметри всіх його учасників» [16, с. 56].

Є різні підходи до класифікації педагогічних умов. На думку Г. Васяновича, педагогіка, «щоб бути ефективним джерелом знань, дієвим чинником створення продуктивних міжособистісних стосунків у освітніх системах, вимагає чіткого і послідовного визначення і дотримання методологічних засад її функціонування» [2, с. 7]. Зимовець О. поділяє педагогічні умови на «суб'єктивні або внутрішні (психологічні) і пов'язує їх з позитивною та сприятливою атмосферою освітнього процесу, професійної зацікавленості та індивідуальності студента;

об'єктивні або зовнішні (власне педагогічні), які, своєю чергою, поділяються на методичні, організаційні та матеріально-технічні» [10, с. 103].

Натомість Є. Хриков, дотримуючись методології, запропонував поділити умови педагогічної діяльності на об'єктивні та суб'єктивні [19]. До суб'єктивних умов, вважав автор класифікації, належать такі: наявність у суб'єкта навчання вираженої потреби і стійких мотивів, прийняття ним цілі та програми діяльності; досвід організації та проведення навчальної діяльності; теоретична підготовленість, сформованість умінь і практичних дій та операцій; відповідність змісту і характеру діяльності індивідуальним особливостям суб'єкта; емоційно-психологічний і фізичний стан суб'єкта навчання.

До об'єктивних умов належать організаційні та середовищні (цілепокладання, планування діяльності, організація контролю, об'єктивна оцінка, сприятливий психологічний клімат у групі, виробничо-побутові та санітарно-гігієнічні умови діяльності), ресурсні (матеріально-технічне, інформаційне, кадрове забезпечення діяльності). На думку А. Литвина та О. Мацейко [14], є сенс привести п'ять відправних точок організації освітнього процесу до умов ефективного здійснення професійної підготовки, які можна подати у такий спосіб: 1) ресурсне забезпечення (програмно-методичне, матеріально-технічне, інформаційно-комунікаційне тощо); 2) обставини (зміст, методи, технології навчання тощо) та середовище освітнього процесу (освітнє, інформаційно-освітнє); 3) позиція педагога щодо організації та управління навчанням; 4) ставлення студентів до освітнього процесу (мотивація, зацікавленість, устремління, включеність у навчання тощо); 5) спрямованість на особистість студента як центральну фігуру навчання та виховання [14, с. 52].

За Є. Хриковим, педагогічні умови мають такі властивості: «спрямованість на організацію педагогічної діяльності, тобто вони мають практичну, нормативну спрямованість; спрямованість на підвищення ефективності педагогічної діяльності; відповідність вимогам наукової новизни (виокремлення у дослідженні певних педагогічних умов має сенс, якщо вони містять нове наукове знання); імовірнісний характер забезпечення ре-

зультату педагогічної діяльності (педагогічні умови, як і педагогічні системи в цілому, не можуть гарантувати отримання певного результату, але підвищують імовірність його досягнення); локальний характер застосування (у структурі педагогічного знання найбільш широкий характер мають закономірності та принципи, більш вузький характер мають педагогічні правила, ще більш вузький, локальний характер мають умови)» [19, с. 78]; за С. Гончаренком – «не можуть суперечити прояву педагогічних законів, закономірностей, принципів і правил» [7, с. 175].

Дослідники К. Дубич, Н. Житник, Ю. Костюшко, О. Купенко, А. Литвин, Є. Хриков [8; 9; 12; 13; 16; 19] визначають умовний перелік базових педагогічних умов, а саме: формування мотивації та ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця; ефективні технології та методи навчання; інтеграція змісту фахових дисциплін, що мають відповідати змісту Державного стандарту освіти; технології навчання, які формують у майбутніх фахівців відповідні компетентності та прогнозовані результати навчання (ПРН за освітньо-професійними програмами), що забезпечують ґрунтовну фахову підготовку.

Отже, базовими педагогічними умовами можна вважати: модернізацію професійної підготовки майбутніх фахівців; оптимальне співвідношення (принцип «міні-максу») загальноосвітньої та фахової підготовки здобувачів вищої освіти; забезпечення мотивації та ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності; фахове спрямування навчальних дисциплін.

Актуальність нашого дослідження зумовлено підвищенням якості підготовки майбутнього вихователя дітей раннього віку до роботи в сенсорно збагаченому середовищі, що вимагає реалізації системи педагогічних умов, які створюються, у просторі освітнього процесу закладу вищої освіти. У контексті нашого дослідження під педагогічними умовами підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку до роботи в сенсорно збагаченому середовищі ЗДО розуміємо зовнішні обставини, що впливають на формування різних компонентів цієї підготовки, а згодом забезпечують результативність професійного й особистісного становлення майбутнього педагога та перехід

здобувача вищої освіти на більш високий рівень готовності до роботи (внутрішні обставини).

Кожну з виокремлених нами умов спрямовано на ефективне формування фахових та професійних компетентностей загалом. Структура моделі педагогічної системи, запропонованих нами компонентів підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку для роботи в сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти, її багатоаспектність та практична реалізація визначають чималу кількість педагогічних умов. Зважаючи на це, ми зосередили увагу на виявленні ефективних педагогічних умов, що сприятимуть формуванню готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності з дітьми раннього віку. На основі власного досвіду роботи, враховуючи специфіку професійної діяльності майбутніх вихователів дітей раннього віку та сучасні вимоги ринку праці, інновації й особливості взаємодії зі всіма суб'єктами освітнього процесу (педагоги-діти-батьки), а також на основі виконаного аналізу можемо виокремити такі педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку до роботи в сенсорно збагаченому середовищі, як-от: інтеграція гуманітарних дисциплін із дисциплінами методично-практичної підготовки, необхідних для здійснення подальшої професійної діяльності майбутніми вихователями в групах дітей раннього віку (етапи підготовки – пропедевтичний і мотиваційний; мотиваційно-емоційний компонент готовності); забезпечення практичної реалізації отриманих знань, умінь та навичок у сенсорно збагаченому середовищі закладу дошкільної освіти (етап підготовки – діяльнісний; когнітивно-діяльнісний компонент готовності); активізація творчого потенціалу студентів шляхом залучення до взаємодії з дітьми, батьками, колегами, спираючись на різні функції комунікації (етап підготовки – комунікативний; комунікативно-творчий компонент готовності); моделювання освітніх ситуацій, спрямованих на оволодіння студентами рефлексивним проектуванням сенсорно збагаченого середовища (етапи підготовки – рефлексивний, професійної само-реалізації; рефлексивно-партисипативний компонент готовності).

Висновки. Отже, на основі дослідження наукової літератури, а також власної практики реалізації освітніх інновацій у за-

кладі вищої освіти ми вважаємо педагогічні умови важливою категорією педагогіки вищої школи, яка відбиває сукупність спеціально спроектованих заходів, що впливають на змістовий і процесуальний аспекти освітнього процесу, сприяють належній реалізації закономірностей та принципів навчання, гарантують якість підготовки і всебічний розвиток особистісних якостей майбутніх вихователів, готових до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі.

Список використаних джерел

1. Болюбаш Н. М. Фактори та умови формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційного середовища Moodle. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 3 (17). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/246/232> (дата звернення: 27.01.2023).
2. Васянович Г. П. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. *Педагогіка і психологія професійної освіти: науковий пошук, проблеми, перспективи : матеріали науково-практичної конференції* (м. Львів, 23 квітня 2013 р.). Львів : Сполом, 2013. С. 7–28.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.
4. Гельжинська Т. Я. Педагогічні умови формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 8 (177). С. 29–32.
5. Професійна освіта : словник : навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. С. 142–143.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доповн. й виправл. Рівне : Волинські обереги, 2011. 519 с.
7. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення. Рівне : Волинські обереги, 2012. 192 с.
8. Дубич К. В. Особистісно орієнтоване виховання здобувачів освіти в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. Луганськ, 2007. С. 67–168.
9. Житник Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі П рівня акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2002.

10. Зимовець О. А. Педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 102–104.

11. Козяр М. М., Козловська І. М. Науково-педагогічний словник. Львів : Сполом, 2011. 216 с.

12. Костюшко Ю. О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2005. С. 89–127.

13. Купенко О. В. Система формування проектної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у процесі професійної підготовки : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сумський державний університет; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Суми – Хмельницький, 2021. С. 88–178.

14. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43–63.

15. Літвінчук С. Б. Педагогічні аспекти напрямків сучасної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія*. Вип. 6. Ч. 1. Вінниця : РВВ ДП «Державна картографічна фабрика». 2002. С. 8–10.

16. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 44–67.

17. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості : збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*. Київ : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.

18. Матійків І. М. Психологічні умови формування професійної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2008. 245 с.

19. Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія / Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін.; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 248 с.

20. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Т. 3 / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Аконіт, 2005. 863 с.

21. Остряньська О. А. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2002. 24 с.

22. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ : Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.

23. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с.

24. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. ред.) та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

References

1. Boliubash, N. M. (2010), Factors and conditions of formation of professional competence of future economists by means of the Moodle information environment, *Information technologies and teaching aids*, № 3 (17), available at: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/246/23> (accessed at 27 January 2023).

2. Vasianovych, H. (2013), Methodological contexts of pedagogical science at the current stage of its development, *Pedagogy and psychology of professional education: scientific research, problems, prospects: materials of a scientific and practical conference*, Spolom, Lviv, pp. 7–28.

3. Busel, V. T. (2003), A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language, Perun, Irpin, Kyiv.

4. Gelzhynska, T. Ya. (2018), Pedagogical conditions for the formation of organizational competence of future IT teachers, *The image of a modern teacher*, Vol. 8 (177), pp. 29–32.

5. Goncharenko, S. U. (2000), Professional education: dictionary, High School, Kyiv, Ukraine, pp. 142–143.

6. Goncharenko, S. U. (2011), Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary, Volynski oberegy, Rivne.

7. Goncharenko, S. U. (2012), Pedagogical laws, regularities, principles. *Modern interpretation*, Volynsky charms, Rivne.

8. Dubych, K. V. (2007), Personally oriented education of education seekers in the conditions of the socio-cultural environment of a higher educational institution, PhD Thesis, Luhansk, pp. 67–168.

9. Zhytnyk, N. V. (2002), Organizational and pedagogical conditions for the training of bachelors of economics in the college of the II level of accreditation, PhD Thesis, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih.

10. Zymovets, O. A. (2015), Pedagogical conditions for the formation of professional skills of future teachers of humanitarian disciplines by

means of information and communication technologies, *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Pedagogical sciences*, Vol. 4, pp. 102–104.

11. Kozyar, M. M. and Kozlovska, I. M. (2011), Scientific and pedagogical dictionary, Spolom, Lviv.

12. Kostyushko, Yu. O. (2005), Pedagogical conditions for training a future teacher for interpersonal interaction in a conflict situation, PhD Thesis, Zhytomyr, pp. 89–127.

13. Kupenko, O. V. (2021), System of formation of project competence of future social work specialists in the process of professional training, Doctor's thesis, Sumy – Khmelnytskyi, pp. 88–178.

14. Lytvyn, A. and Matseiko, O. (2013), Methodological principles of the concept of "pedagogical conditions", *Pedagogy and psychology of professional education*, Vol. 4, pp. 43–63.

15. Litvinchuk, S. B. (2002), Pedagogical aspects of directions of modern education, *Proceedings. Series: Pedagogy and psychology*, RVV State Cartographic Factory Vinnytsia, Vol. 6, pp. 8–10.

16. Lytvyn, A. and Matseiko, O. (2013), Methodological principles of the concept of "pedagogical conditions", *Pedagogy and psychology of professional education*, Vol. 4, pp. 44–67.

17. Manko, V. M. (2000), Didactic conditions for the formation of students' professional and cognitive interest in special disciplines, *Socialization of personality*, Logos, Kyiv, Vol. 2, pp. 153–161.

18. Matiukiv, I. M. (2008), Psychological conditions of the formation of professional competence of students of vocational and technical educational institutions in the field of service, PhD Thesis, Ivano-Frankivsk.

19. Khrykov, E. M., Adamenko, O. V. and Kurylo, V. S. (2013), Methodological principles of pedagogical research, Publishing House "Taras Shevchenko LNU", Luhansk.

20. Iaremenko, V. and Slipushko, V. (2005), New explanatory dictionary of the Ukrainian language, Aconite, Kyiv.

21. Ostrianska, O. A. (2002), Formation of complex pedagogical skills in future primary school teachers, PhD Thesis, Kharkiv.

22. Ziazun, I. A. and Pehota, O. M. (2003), Preparation of the future teacher for the introduction of pedagogical technologies, A.S.K., Kyiv.

23. Semenova, A. V. (2006), Dictionary-handbook of professional pedagogy, Palmyra, Odesa.

24. Shinkaruk, V. I. (2002), Philosophical encyclopedic dictionary, Abrys, Kyiv.